

Medlemsblad for
FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING
1. årgang nr. 1 - Forår 2014

Blomstrende rhododendron i Dr. Kovang, Fredensborg (Peter Heiberg fot.)

Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forenings medlemsblad Broen, udkommer 2 gange årligt og udsendes til foreningens medlemmer. m.fl.

Forsidebilledet

Når rhododendronerne blomstrer, går vi tur i Dronningens Kovang - et lille skjult paradis bag slotsparken. Anlæggsgartner Claus Øblom vil fortælle om stedet, hvor hans virksomhed ligger og om det tidligere produktionskollektiv FRECO. Mødested: P-pladsen for enden af Kovangen

Indholdsfortegnelse

Foreningsmeddelelser	side 3
Skære Mølle Bro, historien om foreningens logo	side 4
Vejnavne i Humlebæk med tilknytning til Krogerup	side 6
Teglværkerne i Fredensborg kommune	side 9
Fredensborg Mejeri	side 11
En kunstnerfamilie i Lønholt	side 20
Foredrag og vandringer foråret 2014	side 23

Redaktør: Peter Heiberg
Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
peter@heibergs.net - tlf 50 62 1947

Grundlayout: Peter Eckart Hansen

Oplag: 450 eksemplarer - ISSN: 2246-5111 **online version**
Deadline for bidrag til næste nummer af medlemsbladet er 1. august 2014
Materiale sendes elektronisk til bladets redaktør

Meddelelse fra foreningen

Hermed det første nummer af vores nye medlemsblad, der forventes at udkomme to gange om året, det vil så samtidig fra næste nummer, indeholde foreningens halvårlige program på midtersiderne.

Vi håber at bladet vil blive modtaget godt af vore medlemmer. Størrelsen af bladet, har vi ikke lagt os fast på, men 20-24 sider vil nok være det optimale!

Af arrangementer i 2013 må fremhæves Vandring i Fredensborg slotshave i maj. Der var så mange tilmeldte, at turen blev gentaget i efteråret.

Som noget nyt arrangerede vi en kommunerundtur for alle kommunens borgere fælles med Karlebo lokalhistoriske forening, også her var der så mange tilmeldte, at turen måtte gentages.

Foreningerne vil gøre denne tur tilbagevendende hvert år.

Med dette nummer af BROEN følger girokort til indbetaling af kontingentet for 2014 på 150 kr.

Kassereren beder om, at man indbetaler sit kontingent inden den sidste dato, der er påført girokortet, så vi undgår at skulle udskrive de mange rykkere.

I slutningen af året følger foreningens årsgave til medlemmerne en bog om kommunens teglværker. Se s. 9.

Skære Mølle bro

- Historien bag foreningens bomærke

af Find Christensen

Fra Lønholtvej, nogenlunde midt mellem Langstrup og Lønholt, går en lille stikvej mod nord op mod Roland. Går man små 100 meter op ad vejen, kommer man til broen ved Gl. Skære Mølle. Broen fører over Langstrup å, lige hvor den for længst forsvundne Skære Vandmølle har ligget. Broen har de sidste par hundrede år ført en upåagtet tilværelse, gemt lidt bort fra alfarvej, som den er. Først i 1965 opdagede man, at det ikke blot drejede sig om en almindelig vejoverføring, men at broen var noget særligt.

Den syner ikke af meget, som den ligger der uden gelænder, kun med nogle afvisersten til markering af sin tilstedeværelse. Skal man se broen rigtigt, skal man gå ned af åbrinken og tage den i øjesyn. Her står man over for et bygningsværk af gedigen tyngde, ren og enkel i linierne, tydeligvis ikke bygget af en møller, der skulle lede kunderne til kværnen, men bygget af folk med ingeniørmæssig kunnen.

Broen er muret af kampesten med en rundbuet tøndehvælving, der har en dybde af 7 meter og en spændvidde på 1,70 m. Åløbet er ført igennem i en sænkning, en stenkiste, der er flankeret af "fortove" af flade sten. I hver side bæres det første skifte af en svær egetømmerstok. Det første skifte består af smukt tilhugne kvadreblokke, og herover kommer den egentlige brokonstruktion af rått tilhugne kampesten. Tøndehvælvingen er sat af kilehugne sten over en skabelon af træ, hvorpå man har sat stenene, til de var i balance. Derefter har man hældt tynd mørtel ned mellem stenene for at binde dem sammen. Ved restaureringen af broen har man brugt samme metode. I flugt med tøndehvælvingens forside har man bygget to vanger, hvor imellem jordfyldet er lagt. Formodentlig har der været en afsluttende brolægning.

Overleveringen fortæller, at der har gået en vej fra Hørsholm til Kronborg over broen, og det passer meget godt med dens placering nord-syd, men intet tyder på, at dette har været tilfældet. Fra kort fra omkring 1700 er aftegnet en vejføring fra Frederiksborg ud over Grønholt, Lønholt, Langstrup og ned til Dageløkke Slette. Alt taler for, at broen er bygget i forbindelse med opførelsen af Frederiksborg Slot sidst i 1500-tallet og først i 1600-tallet. Frederik d. 2. og Christian d. 4. lod byggematerialer til slottet føre i land både i Nivå og Sletten, og at den har skullet bruges til tung trafik og ikke i første omgang har været tilfartsvej

Skære Mølle bro (Heidi Ølgaard fot.)

til møllen. Så meget tyder på at Christian d. 4. rastløse virketrang også har sat sig spor i vores kommune.

Frem til 1965 har broen ligget i hengemt forfald. I forbindelse med en udbedring af vejen, blev kommuneingeniøren opmærksom på broens særpræg og bad Nationalmuseet om at vurdere broens bevaringstilstand. Der kom fredningskendelse på broen, Nationalmuseet, sognerådet og lodsejerne deltes om udgifterne ved restaureringen.

Når bestyrelsen har valgt at bruge broen som foreningens bomærke, er det dels på grund af dens historiske værdi, dels på grund af den underliggende symbolik, der så smukt dækker foreningens intentioner, nemlig at slå bro mellem fortid og nutid og mellem indbyggerne i det, der engang var henholdsvis Asminderød og Grønholt sogn, og over hvis gamle sogneskel broen spænder sin enkle spinkle bue.

Kilde: Nationalmuseets Arbejdsmark 1966.

Vejnavne i Humlebæk med tilknytning til Krogerup

af Bent Skov Larsen

I Humlebæk er der en del vejnavne, der viser hen til personer, der har tilknytning til Krogerups historie.

Hans Rostgårdsvej

Hans Rostgård var ejer af Krogerup fra 1657-1684. Han var født i landsbyen Arild i Sønderjylland. Som ung deltog han på skibet Trefoldigheden i søslaget på Kolberger Heide i 1644. Senere fik han stilling ved det kongelige sølvkammer. I 1656 kom han til Krogerup og blev gift med Kirsten Pedersdatter, hvis far Peter Christensen Svenske var ejer af Krogerup. Hans Rostgaard blev især kendt for sin indsats under Svenskekrigene 1658-60, han udspionerede svenskerne og underrettede Frederik d. III om svenskernes planer før Stormen på København natten mellem 10. og 11. februar 1659. Senere forsøgte han sammen med andre gæve danske mænd at erobre Kronborg, som var i svenskernes hånd. Som belønning for sin indsats fik han ved kongeligt skøde Krogerup og den tilhørende jord som "evindelig ejendom med adelig frihed", hvilket vil sige at han ikke skulle betale skatter til Kronen. Krogerup ejes af slægten Rostgaard til 1804.

Frederikkevej, Ida Tesdorfsvej, Oscar Bruns Vej og Louisevej

I 1810 overtog storkøbmand Constantin Brun Krogerup, han havde tjent sine penge ved indbringende handel bl. a. med slaver fra Afrika til Vestindien. Constantin Brun boede ikke selv på Krogerup, nok fordi hans hustru Frederikke ikke ville bo herude, hun foretrak Sophienholm ved Bagsværd sø, hvor hun holdt litterær salon med tidens skønånder. I 1812 overtog en søn Carl Brun gården, han var som faderen gift med en Frederikke. Overleveringen fortæller, at hun har givet Babyloneskoven navn. Hun skulle have set Humlebæk fiskernes festplads i skoven og hørt larmen fra dansen, og skulle da have udtalt "Det var dog et forfærdeligt Babylon". Carl Brun byggede Humlebæk kro i 1841, og i 1868 skænkede han jord til kirkebyggeri. En søn af Carl Brun, Alexander Brun købte i 1861 noget af havnejorden og byggede Louisi-

ana. Samme Alexander Brun var gift 3 gange, hver gang med en Louise. Derfor en Louisevej ved Louisiana og boligerne ved Humlebæk Centrets har navnet Louiseparken.

Fra 1889 var det Oscar Brun og Ida Tesdorpf, der ejede Krogerup. Oscar Brun var landstingsmand i 1890'erne, og han påvirkede sammen med Johannes Hage fra Nivågård og Dinesen på Rungstedlund Rigsdagen til at gennemføre loven om bygningen af Kystbanen fra Klampenborg til Helsingør. Oscar Brun skænkede noget af sin jord til Humlebæk station, og banen blev indviet i 1897. Efter banens åbning havde han den fordel, at kunne sælge strandgrunde til De "tossede" københavnere, der byggede sommervillaer herude.

Da Oscar Brun døde i 1921 skulle Ida Tesdorpf ifølge overleveringen have sagt til sin kusk, "Gå ned til mine fiskere og sig, at de skal stille med den store fane." Fiskerne i Gl. Humlebæk var jo fæstere under Krogerup og som sådanne leverede de naturalier til gården.

I 1939 døde Ida Tesdorpf. Krogerup blev derefter overtaget af Statens Jordlovsudvalg i 1943, en del af jorden fredes, men jorden mellem jernbanen og Gl. Strandvej blev købt af Asminderød-Grønholt kommune til udstykning, og det er i dette område, de nye veje får navne med tilknytning til Krogerups ejere.

Hovedbygningen til Krogerup, er fra 1776, den blev i 1942 skole for Kystpolitiet. 19. september 1944 overtog tyskerne bygningen og her havde de SS-skole og kostskole for nazisters børn.

Hal Kochs Vej

Fra 1. december 1946 blev der i hovedbygningen højskole, den første forstander var teologen professor Hal Koch, (1904-1963) han var forstander til 1956. Også han har givet navn til en vej i Humlebæk Hal Kochs Vej, den lille lukkede vej fra stationen og hen til Fredensborgvej.

Nationaløkonom, minister og lærer ved Krogerup Højskole Poul Nyboe Andersen, fortæller i bogen om teologen Hal Kochs 10 år som forstander på Krogerup og om livet på højskolen i samme periode

Teglværkerne i Fredensborg kommune

af Jørgen G. Berthelsen

Det første tegn på tegldrif i Fredensborg Kommunes område, er middelalderteglværket nær Grønholt Kirke. Men fra 1700-tallet og frem, bliver teglværker vigtige arbejdspladser og indtægtskilder i Asminderød/Grønholt og Karlebo sogne. Omkring år 1700 opfører Frederik Rostgård et teglværk på Krogerup og omtrent samtidigt lader Kongehuset opføre et teglværk nær Karlebo Landsby og et teglværk ved Nive-åens udløb i Øresund. Dette sidstnævnte bliver det længstlevende værk i området og kommer til at hedde Nivaagaard Teglværk. Det gennemløber hele udviklingen fra et hånddrevet kammerovnsværk over ringovnsværk med begyndende mekanisering og til fuldt mekaniseret tunnelovnsværk, inden det slukker ovnen i 1980.

I 1800-tallet opstår en række mindre teglværker som Havrebjerggård og Veksebo Teglværker begge i Veksebo og Hans Jensens Teglværk i Lange-rød. Prøvelyst og Hans Nielsens Teglværker ved Karlebo, Rasmus Andersens Teglværk i Auderød og tre teglværker ved Krogesmose i Dageløkke. Leerbjerggård, Niverød og Sølyst teglværker ved stranden nord for Nivå og Strandmosegårds Teglværk nær Sletten. Disse teglværker bliver typisk nedlagt igen efter få eller op til 30 års forløb. De er alle kammerovnsværker, hvor alt arbejde foregår ved håndkraft – måske med en hest eller to til hjælp. Men Niverød og Sølyst Teglværker udvikler sig til store produktionsteglværker, der gennemlever udviklingen helt op til midten af 1900-tallet.

Kun tre teglværker bliver grundlagt i 1900-tallet. Som noget helt specielt for området anlægges i 1908 A/S Humlebæk Teglværk med en dobbelt kammerovn med overvarme kun til at brænde tagsten i. Senere får teglværket også en traditionel aflang ringovn. Men det hele ender i december 1943, hvor teglværket brænder.

I 1908 anlægges Valdemar Henckel Niverødgårds Teglværk ved Kongevejen i Niverød. Henckel er en foretagsom entreprenør og en meget farverig person. Efter datterens navn omdøber han hurtigt værket til Guldborg Damp-teglværk. Værket er anlagt med en aflang ringovn. Henckel sælger værket i 1912, hvorefter det får sit tredje og endelige navn: Karlebo Teglværk (i Niverød). Værket moderniseres i 1963, men må lukke i 1974.

I 1934 anlægges for tredje gang et teglværk ved Prøvelyst nær Karlebo. Det bygges som en aflang ringovn, men efter en brand i 1963 erstattes den af først én og siden endnu én tunnelovn. Dette sikrer værkets overlevelse lige til 2008.

Disse teglværker er emnet for en bog i serien: Danmarks Teglværker. Bogen fortæller om teglteknologiens udvikling fra middelalderen og frem til i dag. Den fortæller også om menneskene, der ejer værkerne, driver dem eller lægger ryg til det hårde arbejde. Bogen bliver Foreningens årsgave til medlemmerne og udkommer sidst på året.

Ved tagstenspressen på Humlebæk Teglværk i 1935. Fra venstre Alfred Larsen, på trillebøren kaldet "Den Sorte". Ved pressen Åge Hansen, "Håndstrygeren". Drengen bagved, med rammer til at anbringe de frisk pressede sten på er Erik Christiansen. Pudsekonerne der skærer og vasker kanter på tagstene, er Marie Pedersen, "Pe´Marie" og Katrine Jørgensen, "Tante Nik". Kristian Sørensen, "Bedstes Kristian" kører de færdige sten ud i tørreladen til damerne der sætter på hylderne (C. Larsen fot.)

Fredensborg Mejeri

Af Poul Christensen

Fredensborg Mejeri blev etableret i 1919 på adressen Gasværksvej 4. Ejendommen var før dette tidspunkt ejet af vognmand Axel Jensen, som i 1908 havde fået tilladelse til opførelse af en beboelse og staldbygning. Staldbygningen var nødvendig af hensyn til vognmandsforretningen til heste og vogn. Der var i staldbygningen desuden plads til hønsehus og karlekammer.

I 1919 blev staldbygningen udvidet og taget hævet i forbindelse med indretning af lokalerne til mejeri. Foruden lokalet til mælkeforarbejdning blev der opført et kedelrum med plads til kul. Der var dog fortsat behov for en hestestald til hestevogn til transport af mælken.

Den første mejeriejer var Henningsen. Mejeriet betegnes som fællemejeri dvs. et mejeri, der køber mælk fra flere mælkeproducenter (gårde) og var fra starten privat mejeri. En anden udbredt organisationsform var andelsmejerier, der er fællesmejeri på andelsbasis, og hvor bønderne indskød kapital i mejeriet og samtidig var forpligtede til at levere hele deres mælkeproduktion til mejeriet. Andelsmejerierne gav leverandørerne krav på at få del i overskuddet, og dette blev sædvanligvis fordelt i forhold til, hvor meget mælk de hver især havde indvejet.

Fredensborg Mejeri blev drevet fra Gasværksvej 4, men vejen har siden ændret navn og husnummer til Nørredamsvej 10. Mejeriet var nabo til Vand- og Gasværket, som blev bygget i 1906. Til mejeriet hørte også en bolig beliggende ud til Gasværksvej og adskilt fra mejeribygningen.

I Avertissementtidende fra 1. februar 1920 fremgår følgende annonce:

Fredensborg Mejeri på Gasværksvej

Leverer kun 1. kl's mejeriprodukter, dyrlægekontrolleret mælk.

Vil De til Deres husholdning købe sund og velbehandlet mælk, kom da til os.

Ingen overgemt eller ompasteuriseret mælk bliver udleveret til vore kunder.

Frisk mælk ankommer til mejeriet morgen og aften.

Der sælges aftenmælk fra vort udsalg i Bagerstræde og på mejeriet hver aften mellem 6-7.

Alle mejeriprodukter samt æg og margarine køber De hos os.

Til bagerier og andre store aftagere gives en stor rabat.

Prøv vore varer og støt byens mejeri.

A/S Nordsjællands Forenede Mejerier.

Mejeriet blev i de første år drevet af mejerist Strøjer. Efter ham tog Harald Hansen over. I 1921 var der brand på mejeriet. Det fremgår af dagsnotater fra brandvæsenet i Asminderød-Grønholt kommune, at ilden blev slukket ved, at man langede valle og vand op i spande og hældte det ned over taget, der var af pap. I 1921 bliver mejeribygningen udvidet med kølerum, isrum, butik, vognport og et materielrum. Mejeriejereren var Pretz. I 1923 blev Valdemar Nielsen ejer af mejeriet i en alder på 25 år. Han havde en alsidig god uddannelse fra 6 forskellige mejerier og havde været på studier i Amerika og Sinai. Han havde taget afsluttende eksamen fra Dalum Mejeriskole i 1923.

Ved starten af 1930'erne var der ca. 44 leverandører (bønder) med 475 køer, hvoraf 8 med over 20 køer og 5 med 4 køer eller derunder. Produktionen i 1928-30 var årligt ca. 1,4 mio. kg. sødmælk. På daværende tidspunkt var der 1 mejerist, 1 elev, 2 ekspeditricer, 4 bude, 3 kuske. Leverandørerne bragte selv mælken til mejeriet¹.

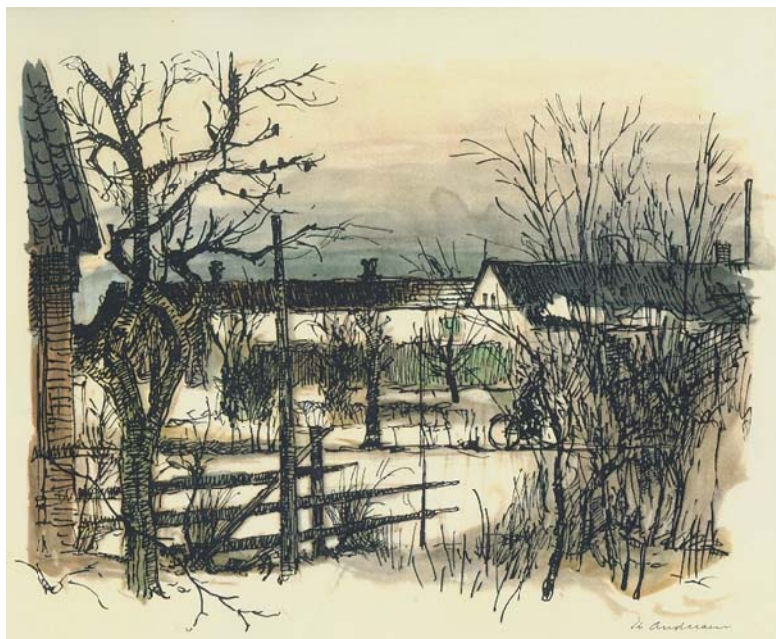
Mejeriet producerede udelukkende mælk og fløde (kaffe- og piskefløde), men hverken smør eller ost. I de første mange år var pasteuriseringsapparat, centrifuge, køleanlæg mv. drevet af en dampmaskine og dermed forklaringen på mejeriernes høje skorstene. Fyringen skete med koksafharpning. Dampmaskinen muliggjorde andre aktiviteter end mælkeproduktion. Således var der 20/10 1928 annonceret varmvandsbade ved Fredensborg mejeri pris 50 øre.

I 1949 købte mine forældre Ejner og Inge Christensen mejeriet af Harald Hansen, og der blev de første år investeret en del i forbedringsarbejder både i forhold til maskiner og i forhold til bygninger, således fik mejeribygningen den høje spids med stort lysindfald.

Min far kom fra Gjør i Nordjylland og var startet i elevplads på A/M Gjør og har herudover været på en række mejerier. Hans uddannelse og eksamen blev taget på Forsøgsmejeriet i Hillerød. Han købte i 1944 et meget lille mejeri Nødebo beliggende Gylfesvej i Espergærde, som blev solgt i 1949 i forbindelse med flytningen til Fredensborg.

Der var siden starten og frem til 1949 sket en række tekniske ændringer. Blandt andet blev maskinerne delvis drevet af elektricitet. Mælken blev nu dagligt hentet hos leverandørerne, således at der var sikkerhed for frisk mælk. Ligeledes blev der investeret i mejeriudsalg i henholdsvis Asminderødgade og Jernbanegade.

Mellem de lokale mejerier var der en indbyrdes konkurrence, og en af de første udfordringer blev at fastholde leverandørerne. Nogle havde prøvet at samle leverandørerne og tilslutte sig i samlet flok til andre mejerier. Dette forsøg løb dog ud i sandet.

Tegneren Ib Andersen boede på Stationsvej og fra sit atelier havde han via tilstødende haver udsigt til mejeriet, som han her har udødeliggjort i to tegninger fra omkr. 1940.

Produktionsprocessen

Dagligdagen i mejeriet startede tidligt om morgenen (kl. 4) med afhentning af mælk i 50 kg. mælkejunger. Afhentningen skete med lastvogn og ikke som nu med tankbiler. Mælkejungerne var mærket med leverandørens navn, så samtidig med afhentningen blev der også afleveret tomme mælkejunger.

Mælkejungerne blev læsset af på mejeriets rampe, som lå i ca. 1 meters højde. Denne forskydning blev fastholdt i en mindre del af den indvendige mejeribygning således at mælken let kunne hældes først ud i en vægt og derfra til nogle store kar. Ud over at veje mælken blev der også målt fedtprocent. Leverandørerne blev afregnet ud fra vægt og fedtprocent.

Mælken skulle undergå en pasteurisering så eventuelle sygdomsfremkaldende bakterier dræbes. Dette sker ved lav pasteurisering, hvor mælken opvarmes til 72° i nogle få sekunder. Fløden blev udskilt gennem centrifugering og blev herefter højpasteuriseret hvilket betød en opvarmning til 90°.

Der blev løbende foretaget prøver af mælken for at sikre, at behandlingen var effektiv. Denne prøve blev foretaget af mejeriet selv, men yderligere kontrolleret hver 14. dag af byens betjent, som udtog nogle prøver og sendte disse til et anerkendt laboratorium. Det var i mange år betjent Mortensen og derefter betjent Hansen, der forestod disse besøg, som altid blev afsluttet med morgenkaffe.

Mælken og fløden skulle herefter afkøles. Derefter blev mælk og fløde fyldt på flasker. Flaskerne var genbrugsflasker som blev afleveret eller hentet af mejeriet efter brug. Der var ikke noget der hed pant. De flasker, der blev benyttet var klare glasflasker og disse fandtes i forskellige størrelser. De største indeholdt 1 liter og de mindste 1/10 liter.

De indsamlede flasker skulle vaskes og det skete i en stor vaskemaskine, hvor flaskerne blev sat på et transportbånd og ført gennem maskinen og kom på samme transportbånd ud – meget varme.

Flaskerne blev lukket med en kapsel fremstillet af stift glatbehandlet papir. På kapslen var der fortrykt ugedag, så der blev indkøbt kapsler til hver af ugens 7 dage. Der var naturligvis forskel på kapslerne for mælk og fløde. Samtidig var påtrykt mejeriets navn. Mælkeflaskerne blev sat i net afhængig af flaskernes størrelse. Herefter var mælken mv. klar til salg og blev midlertidigt anbragt i et stort kølerum. Fra mejeriet kunne der også købes isstænger. Isstænger blev købt af de blev købt af de kunder, der anvendte isskabe (en forgænger for køleskab, der var et lukket rum, der blev holdt koldt via isstænger). Med i hele processen var rengøring nøgleordet. Der skulle hele tiden være rent og spulet både af hensyn til varens kvalitet men også af hensyn til sikkerheden. Det er ikke rart at glide i fløden.

*Mejeribygningen ved slutningen af 1950'erne med perronen til aflæsning af
junger og indenfor den store vægt. T.v. for perronen var der et lille butikslokale.*

En del af mejeriets vognpark 1953

Flaskevaskemaskinen med betjening (th) og påfyldning flasker samt lukning med kapsler (tv).

Forhandling

Der var salg af mælk direkte fra mejeriet gennem en indrettet butik. Denne lå i mange år i mejeribygningen, men blev i 1960 flyttet over i boligen, hvor det var mere bekvemt at passe forretningen.

Der blev fra mejeriet også solgt flødeskum, som blev pisket mens kunden ventede derpå. Undtagelsesvis og kun efter bestilling blev der også solgt flødeis. Det meste salg skete ved direkte levering til kunderne efter afgivne ordrer. Mange havde faste aftaler om daglig levering af en given mængde, som blev afleveret tidlig morgen og stod uden for den aftalte dør eller i kasser.

Det var en kendt sag, at hvis mælken ikke hurtigt kom inden døre var fuglene meget hurtige til at prikke hul i kapslen og drikke lidt af mælken. Når mælken havde stået i ro et stykke tid var det farvemæssigt tydeligt, at den fede fløde lagde sig øverst i flasken. Det var bare kræse for fuglene. Der var også en række større faste kunder som slottet, Store Kro m.fl.

Endelig var der som nævnt to mejeriudsalg beliggende Jernbanegade 10 og Asminderødgade 37. Disse butikker og mælkebilerne blev drevet som egen forretning gennem forpagtningslignende forhold på grundlag af mejeriets butikskokaler og biler. Et eksempel derpå er at køberen af en ejendom, Nørredamsvej 58 i 1936 foruden beboelseshuset også købte en mælkerute for Fredensborg Mejeri².

Mælkeflasker i størrelserne 1/10, 1/4, 1/2 og 1 liter

Leverandører

Antallet af leverandører faldt over tid bl.a. som følge af, at antallet af landbrug blev reduceret. Den indvejede mælkemængde faldt til ca. 500.000 kg mælk årligt.

Mejeriets leverandører i 1949-1963:

Endrup overdrev:

- Nørregård
- Holger Hansen
- Alma Petersen

Helsingørsvej:

- Børge Hansen

Endrupvej:

- Møllegården
- Jens Peter Jensen
- Knud Larsen, Maglegård

Sørup:

- Holger Sode, Sønderholt
- M. Jepsen

Præstemosevej:

- Præstemosegård

Lønholt:

- Lollandsgården

Fredensborg:

- Erik Nielsen, Toftegård

En årlig begivenhed var mødet med leverandørerne. Det blev afholdt om aftenen. Det formelle møde blev hurtigt klaret, hvorefter der var smørrebrød, øl og snaps og derefter kortspil til langt ud på natten. En af leverandørerne havde deltaget så aktivt i mødet, at da han kom hjem til gården besluttede han at overnatte i laden. Næste dag spurgte hustruen mælkemanden om han vidste, hvor hendes mand var blevet af. Det blev sidste leverandørmøde han fik lov til at deltage i.

Medarbejdere

Mejeriet krævede en 100 % indsats fra såvel mejeriejeren og dennes hustru. Herudover var der en fast mindre stab til driften af mejeriet og afhentning af mælken. Mejerist Egon Larsen havde her en meget central rolle. Som tidligere nævnt var der herudover såvel kuske med salg fra vogn og to butikssalg. Mange unge mennesker i Fredensborg har haft deltidsarbejde i såvel mejeri som mælkedreng hos kuskene. Mælkedrengene var skoleelver, der inden de

skulle møde i skolen kunne være med på den daglige kørsel med kuskene. Arbejdsdagen for disse begyndte kl. 5.

Pris på mælk

Prisen på mælk skulle godkendes af sognerådet. Der var derfor nedsat et mælkeudvalg i hver kommune. I Asminderød-Grønholt kommune samarbejdede dette udvalg med Tikøb Kommune. Der kunne være lange forhandlinger for blot at ændre prisen på 1 liter mælk med 1 øre. Da mejeriet blev nedlagt i 1963 var prisen på 1 liter mælk kommet helt op på 1,20 kr. Afregningspriserne til landmændene var fastsat ud fra en offentliggjort noteringspris.

Konkurrenter

I Asminderød-Grønholt kommune og nærmeste omegne var der yderligere to mejerier Andelsmejeriet Søholm og Andelsmejeriet Toft i Karlebo. Disse to mejerier var betydeligt større end Fredensborg Mejeri. Endelig var der vognsalg af mælk fra Tikøb Mejeri.

Andelsmejeriet Søholm blev opført i 1904 og havde en årlig produktion på ca. 2,3 mio. kg mælk. Der var ingen ostelavning. Der var kun detailsalg fra mejeriet. Resten af den producerede mælk blev solgt til andre mejerier bl.a. til Fredensborg Mejeri.

Andelsmejeriet Toft lå i Karlebo og opført i 1892 og havde en årlig produktion på ca. 4,4 mio. kg mælk. Der blev både produceret smør og ost. Mejeriet havde 4 udsalg og 5 vogne. Et af disse udsalg lå i Fredensborg på Jernbanegade 1 og blev drevet af Åge mælkeemand.

Fredensborg Mejeri havde eneret til mælkesalg i Fredensborg, defineret til steder, hvor der var husnumre. Toft Mejeri salg fra butik i Fredensborg var næppe i overensstemmelse med kommunens tilladelse.

Ophør

Andelsmejeriet Tofts bestyrelse havde besluttet, at de ønskede at købe Fredensborg Mejeri bl.a. som følge af usikkerheden om lovligheden af butiksudsalget i Jernbanegade. Forhandlingerne blev afsluttet og Fredensborg Mejeri ophørte pr. 1. februar 1963. Det solgte omfattede maskiner, 3 mælkebiler, goodwill og mejeriudsalget i Asminderødgade. Bygningerne på Gasværksvej 4 blev ikke overdraget og stod derfor tomme i mange år indtil bladdistributør Kjær Christensen købte ejendommen og drev forretning herfra.

Senere blev ejendommen solgt til glarmester Ole Andersen, som stadig bebor ejendommen og i mange år drev forretning fra lokalerne. Andelsmejeriet Toft blev i øvrigt senere i lighed med størsteparten af alle mejerier solgt til et endnu større mejerier i slutningen af 1960'erne.

Noter: ¹. Dansk Mejeristat (1931) og ². Palle Mosegaard: *Et lerstampet hus fortæller sin historie (i: Folk og minder fra Nordsjælland år 2000)*

Salg fra mejeriet efter flytning af butik til boligen

Nørredamsvej 10 i dag - builtuptaget blev udskiftet i 2005 med et saddeltag.

En kunstnerfamilie i Lønholt

af Minna Petersen & Peter Heiberg

Høje Lønholt 7 (Fredensborg kommunes SAVE-reg. foto 1999)

I Lønholt landsby boede der gennem rigtig mange år en kunstnerfamilie. Ægteparret Petri Gissel (1895-1975)¹ og Bergliot Møller (1901-1962)² kom med deres to drenge til landsbyen omkr. 1920, hvor de købte huset Høje Lønholt 7. De var begge malere - han uddannet fra Kunstakademiet, og hun autodidakt med arbejde som porcelænsmaler hos Bing & Grøndahl.

De ældste bygningsdele, i det hus familien købte, var fra omkr. 1680. Det gik i folkemunde for at være Bøddelens eller Skarpretterens Hus, og stedet hvor folk blev henrettet. Navnet fik huset fordi det på et tidspunkt var ejet af en eksekverer (en person/retsbetjent der foretager henrettelser). At der i Lønholt skulle være foretaget henrettelser er dog kvalificeret blevet tilbagevist af lokalhistorikeren Kaj Strandberg³ for mange år siden.

I en årrække fungerede huset som fritidsbolig, hvor familien oftest kom til huset på cykler. Det blev dog permanent bolig og indrettedes med atelier til begge kunstnere.

Familien faldt hurtigt til og tog del i landsbylivet. Petri Gissel var meget ude i landskabet og malede på alle årstider. Der er mange billeder af livet i landsbyen: Børn på det slagte gadekærs glidebane, skovbilleder fra Grønholt Hegn, høstscener, Lønholt-boere som f. eks. Peter Sømand.

Petri Gissels billeder udgør en sand skat, når man vil se hvordan der så ud i landsbyen og på markerne fra 1920 til 1960. Petri Gissels billeder er med mellemrum til salg på auktioner og på nettet. Overkommelige i pris, men hurtigt afsat til den lille gruppe af samlere, som værdsætter hans skildringer af naturens skiftende stemninger.

I starten var det især vinterbillederne som var præget af en lidt tung realistisk stil, men omkring 1930 blev paletten lysere og lettere, og han blev samtidig friere i sine penselstrøg og lagde større vægt på det flademæssige.

Bergliot Møller var alsidig i sit motivvalg, foruden figurbilleder og portrætter malede hun opstillinger, og lyse skildringer fra haven og det nære landskab. Tekstiler arbejdede hun også med og skabte en række billeder skabt med stofrester.

Fra rejserne til bl.a. Paris og Frankrig, Spanien, Holland, Italien og Norge er der mange dejlige billeder af dem begge. Også København og Frederiksberg samt fra Jylland: Grenå og vestkysten.

Efter at have afsøgt "markedet" de sidste 10-15 år har vi fundet omkr. 30 ma-

Udsigten fra Høje Lønholt med blomstrende hyld set mod den nu nedrevne Skære Mølle(1929)

lerier. Vi er meget interesserede i at høre fra ejere af værker af Petri Gissel og Bergliot Møller, som vil vise os billeder af de to kunstnere, da deres billeder ofte giver værdifulde såvel topografiske, som kunstneriske skildringer af et længst forsvundet liv i en lille landsby for snart 60-90 år siden. Så tøv ikke at kontakte os (Minna - tlf: 46 75 59 76 / mail: - Peter tlf. 50 62 19 47 / mail: peter@heibergs.net). Vi vil gerne se, registrere og fotografere "alle" kunstnernes billeder.

Endelig vil det være på sin plads at nævne, at kunstparret og deres sønner Jarne (maler) og Ole (kunsthåndværker) ligger begravet på Grønholt Kirkegård.

Henvisninger:

1. og 2. Weilbachs Kunstnerleksikon, Petri Gissel (bd. 2 - 1994) og Bergliot Møller (bd. 5 -1995)
3. Lønholt har mistet sit skarpretterhus (Frederiksborg Amts Avis 1976-02-17)

Høstscene fra Lønholt med gadekæret malet omkr. 1940

Foredrag og vandringer foråret 2014:

Fredensborg - byen omkring et slot

Tidspunkt: 25. marts 2014, kl. 19:30, varighed: 2 timer, (Mødested: Lindehuset, Fredensborg)

Finn Nielsen, Helsingborg, der er født i Fredensborg, vil ud fra sin postkortsamling fortælle om Fredensborg. Postkortenes billeder giver et historisk tilbageblik, som Finn Nielsen husker byen.

Humlebæk feriedage

Tidspunkt: 24. april 2014, kl. 19:30, varighed: 2 timer, (Mødested: Humlebæk bibliotek)

Filmmanden Ole "Bogart" Michelsen fortæller om feriedage omkr. 1950 i familiens sommerhus på Jacobsmindevej. I beretningen fortælles også om samværet med onklen, maleren Børge Bokkenheuser. Ole Michelsen har i foreningens årsskrift 2013 skrevet om Bokkenheuser og vennen, forfatteren Hans Andreassen.

Der vil i dagene omkring foredraget være en udstilling med Bokkenheusers malerier på Humlebæk Bibliotek.

Humlebæk Keramik

Tidspunkt: 6. maj 2014, kl. 14:00, varighed: 2 timer, (Mødested: Humlebæk bibliotek)

Niels-Jørgen Petersen fortæller om virksomheden Humlebæk Keramik, som i årene 1937 - 1970 var fint og efterspurgt kunsthåndværk. Der er i foreningens årbog fra 2003 en artikel af Niels-Jørgen Pedersen om emnet.

Vandring i Dronningens Kovang

Tidspunkt: 22. maj 2014, kl. 19:00, varighed: 2 timer, (Mødested: P-pladsen for enden af Kovangen)

Når rododendronerne blomstrer, går vi tur i Dronningens Kovang - et lille skjult paradis bag slotsparken. Anlæggsgartner Claus Øblom vil fortælle om stedet, hvor hans virksomhed ligger og om det tidligere produktionskollektiv FRECO.

Bestyrelsen for Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening 2014-2015:

Formand: Bent Skov Larsen, Bogårdsvej 309, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 11 47 Mobil 28 34 64 35 mail: bent.sl@mail.tele.dk

Næstformand: Peter Heiberg, Nørredamsvej 3 3480 Fredensborg

Tlf. 48 48 15 41 Mobil: 50 62 19 47 mail: peter@heibergs.net

Kasserer: Heidi Ølgaard, Teglgårdsvej 111B, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 23 46 mail: heidi.olgaard@gmail.com

Sekretær: Erik Vestergaard Thomsen, Violvej 28, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 04 09 mail: evt@privat.dk

Bestyrelsesmedlemmer:

Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg

Tlf. 51 37 42 47 mail: britta@post9.tele.dk

Niels-Jørgen Pedersen, Vænget 12, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 42 71 Mobil: 23 41 56 77 mail: moesrose@mail.dk

Per Marstrand, Humlehaven 34, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 44 30 mail: per.marstrand@skolekom.dk

Suppleanter:

Carl Nielsen, Ida Tesdorfsvej 4B, 3050 Humlebæk

Tlf. 49 19 35 87 mail: estniel@webspeed.dk

Karen Lisbeth Poulsen, Langerødvej 33, 3480 Fredensborg

Tlf.: 49194229 - mail: karenlisbethpoulsen@gmail.com

